

”Annetaan mahdollisuus löytää kirkko”

SELVITYS SUOMEN ORTODOKSISEN KIRKON LAPSI-, NUORISO- JA
PERHETYÖN KOKEMUKSISTA JA KÄYTÄNNÖISTÄ

ANTTI RÄSÄNEN & ARI KOPONEN

Sisällys

Johdanto	2
1. Taustaa: Suomalaisen uskonnollisuuden yleisnäkymiä.....	7
1.1. Nuorten kokemuksia yhteisöllisyydestä ja kirkkoon kuulumisesta	14
2. ”Annetaan mahdollisuus löytää kirkko” – perheellisten toiveet ja tarpeet seurakunnan perhetoiminnassa ja perhetyössä	17
3. Lapsi- ja nuorisotyön työntekijöiden ja ohjaajien näkemyksiä	32
Yhteenveto ja kehitysehdotukset.....	41
Liite: Perhekyselyn kyselylomake suomeksi	44

Johdanto

Vuoden 2024 Suomen ortodoksisen kirkon kirkolliskokous päätti aloitteesta, jossa selvitetäisiin Suomen ortodoksisen kirkon parissa tehtävän lapsi- ja nuorisotyön linjausten ja tulevaisuuden näkymien selvittämisestä. Selvityksen taustatyötä sekä aineistona toimivien kahden kyselyjen laati Antti Räsänen yhdessä Ari Koposen kanssa. Lopullinen selvitys on Ari Koposen tuottama.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Suomessa on 918 931 alle 18-vuotiasta asukasta eli noin kuudesosa kokonaisväestöstä.¹ Laajasti ymmärrettynä nämä alaikäiset elävät perheissä tai perheeksi rinnastettavissa yhteisöissä. Alueellisesti väestö keskittyy yhä enemmän kaupunkeihin. Erityisesti yliopistokaupungit ja Etelä-Suomi vetävät voimakkaasti väestöä ja tätä kautta myös elinkeinoelämää ja työvoimaa kasvukeskuksiin.² Menestyvien kaupunkien vaikutusalueella asui vuonna 2021 vajaa kaksi miljoonaa asukasta ja saman verran myös kaupunkialueilla, joissa on sosiaalisen syrjäytymisen riskejä. Taantuvien alueiden väestö oli vain 600 000 asukasta ja loput kuuluivat mittariston keskivaiheille FEPS-instituutin raportissa.³ Sosioekonomiset erot ovat yksiselitteisesti kasvaneet alueellisesti suurten ikäluokkien eläköityessä.

Tämä näkyy lapsiperheiden ja nuorten elämässä. Esimerkkinä Ihmisoikeusliiton mukaan lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan noin puolet harrastamattomista mainitsi yhdeksi syyksi liian korkean hinnan. Vuoden 2015 Nuorisobarometrin mukaan kolmasosa nuorista oli joutunut jättämään harrastuksen kesken rahanpuutteen vuoksi ja miltei puolet

¹ Tilastokeskuksen väestöennuste: Väestö iän ja sukupuolen mukaan alueittain 2024-2045.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaenn/statfin_vaenn_pxt_14wx.px/table/tableViewLayout1/. Katsottu 12.3.2025.

² *Eriarvoisuuksien Suomi*. Alueelliset sosioekonomiset erot Manner-Suomessa. Stefan Fina, Bastian Heider, Maija Mattila, Pauli Rautiainen, Mikko-Waltteri Sihvola, Kaisa Vatanen. FEPS Pohjoismaat, 2021.

³ *Eriarvoisuuksien Suomi*, 14.

saman olivat kokeneet muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat nuoret.⁴

Koronakriisin aikana samaan asiaan kiinnitti myös Hope ry:

Jopa 80 prosenttia vähävaraisten perheiden lapsista kertoo, että ei perheen taloustilanteen vuoksi voi osallistua harrastuksiin kuin rajatusti. Hope haluaa varmistaa, että lapselle tärkeän harrastuksen ei tarvitse päättyä perheen vaikean taloustilanteen vuoksi. [...]

Oma harrastus tuo lapsen elämään onnistumisen ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Itse valitun lajin parissa lapset ja nuoret tapaavat ystäviä ja viettävät laadukasta vapaa-aikaa. Ennen kaikkea harrastuksissa saadut kokemukset vahvistavat lapsen ja nuoren kykyä selviytyä vaikeistakin elämäntilanteista.⁵

Yhteiskunnan tasolla lasten ja nuorten hyvinvointiin ja sen yhteyteen uskontokuntien, hyvinvointialueiden, koulutuksen antajien sekä nuorisotyön toimijoihin, on kiinnittänyt huomiota tänä vuonna Opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämistyöryhmä.⁶ Kirkon kannalta on merkittävää, että vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnista on aina tapahtumien järjestäjällä ja niitä on tarkasteltava yhteistyössä ja linjassa muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin.

On oletettavaa, että sosioekonominen eriarvoisuus heijastuu myös seurakunnallisiin toimintoihin osallistumiseen. Erityisesti perhetyön voi ajatella muodostavan merkittävän seurakuntaan osallistumisen muodon sekä vertaistuen väylän. Itä-Suomen yliopistossa Päivi Kasurinen kartoitti seurakunnan järjestämän vertaistukitoiminnan merkitystä

⁴ Ihmisoikeusliitto, ”Kaikilla ei ole varaa harrastaa – liikunta on oltava mahdollista myös pienituloisten perheiden lapsille”. Blogiteksti 20.8.2020. Katsottu 12.3.2025. <https://ihmisoikeusliitto.fi/kaikilla-ei-ole-varaa-harrastaa/>

⁵ Hope ry, ”Hope ry:n vinkit kuntapäätäjille: Turvataan harrastaminen myös vähävaraisten perheiden lapsille ja nuorille” Blogiteksti 20.10.2020. Katsottu 12.3.2025. https://hopeyhdistys.fi/vinkit_kuntapaattajille/

⁶ ”Yhdessä lasten ja nuorten hyväksi”. Uskontokuntien, hyvinvointialueiden, koulujen ja oppilaitosten sekä nuorisotyön toimijoiden välisten yhteistyön kehittämistyöryhmä muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2025:8. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-195-5>

pikkulapsiperheiden (valtaosien evankelisluterilaisten) äitien kokemuksessa.⁷ Kasurisen mukaan äidit kokivat vertaistuen lisäävän kokonaisvaltaista hyvinvointia. Erityisen huomionarvoista on vertaistuki nimenomaan ennaltaehkäisevänä apuna – monet muut vertaistukiryhmät keskittyivät kriisien tai sairauksien jälkihoitoon tai niiden kanssa selviämiseen. Äitien omat toiveet toiminnan järjestämisestä kohdistuivat konkreettisiin nimenomaan äideille suunnattuun toimintaan. Hengellisyys toiminnassa sen sijaan koettiin monijakoisesti: osalle se oli luontevaa, kun taas osa koki sen ylimääräisenä elementtinä.

Suomen ortodoksisen kirkon jäsenistö ja sen määrä on sekin muutoksessa. Jäsenmäärä on ollut lievästi laskussa, joskin vuonna 2024 kirkkoon liittyi lähes 300 enemmän ihmisiä kuin erosi, mikä voi olla merkki uudesta jäsenmäärän vakaantumisen vaiheesta. Osin kirkon jäsenistö luonnollisesti heijastaa Suomen väestörakenteen rakenteellisia muutoksia.

Alle 29-vuotiaiden osuus kirkon jäsenistä on merkittävä, yli kolmannes kokonaisjäsenistöstä. Nuorten suhteellinen osa jäsenistöstä on ollut laskussa maan laajemman väestörakenteen mukana, ja tendenssi noudattelee suurien linjojen osalta teollisuusmaiden kehitystä. Osin nuorten osuuden suhteellinen vähentyminen johtuu myös kristillisen yhtenäiskulttuurin ja perinteen välittämisen tapaisten kulttuurivirtausten heikentymisestä. Suomen tilanteeseen muutosta on tuonut osaltaan maahanmuutto ja hiljattain merkittävästi lisääntynyt ukrainalaistaustainen väestö.

⁷ ”Vain saman kokenut voi oikeasti ymmärtää”. Seurakunnan järjestämän vertaistukitoiminnan merkitys pikkulapsiperheiden äitien kokemuksissa. Pro gradu. Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Teologian osasto, 2024. Pienten lasten äidit ovat luonnollisesti vain yksi ja muuttuva kohderyhmä perhetyössä. Tiettyjä piirteitä sosioekonomisten erojen ja case studyn pohjalta voidaan kuitenkin erottaa: taloudellisten osallistumisedellytysten turvaaminen on vain osa myönteistä perhetyötä. Kirkon työnä perhetyö voidaan nähdä hyvinvointityönä ja myös välittömänä kohtaamishetkenä.

Kirkon sisä- ja ulkolähetys alkaa lasten kohdalla jo perhetyössä. Alueelliset erot seurakuntien resursseissa ohjaavat erityyppiseen lapsi-, nuoriso- ja perhetyön muotoihin. Seurakunta- ja hiippakuntarajat ylittävää nuorisotoimintaa tekee Ortodoksisten Nuorten liitto ry. Perhetyössä paikalliset rajat ylittävä toiminta toteutuu yksittäistapahtumien muodossa, jotka on yleensä suunnattu kaikenikäisille. Kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyö kohde, eli lapset, nuoret ja perheet, ja tätä kautta toiminnan muodot tarvitsevat arviointia ja kehittämistä, jossa otetaan huomioon muutokset uskonnollisuuden välittämässä ja uskonnollisessa identifikaatiossa sekä taloudellisessa eriarvoistumisessa.

Perhe voidaan tutkimuksen valossa nähdä tärkeimpänä uskonnollista perinnettä välittävänä tekijänä. Vuoden 2013 tutkimuksessa⁸ todettiin, että perheessä uskonnon jatkuvuutta tukevia tekijöitä olivat avoimuus puheessa uskonnosta ja uskonnon arvojen ja mielle yhtymien liittyminen turvallisuuteen ja läheisyyteen niin perheessä kuin uskonnollisessa yhteisössä (sekä itse uskon sisällöissä). Myönteisenä uskonnollisen ylisukupolvisen kantokyvyn merkinä on uskonnon kokemuksen joustavuus, joka ilmenee sopuisana erilaisuutena sukupolvien ja toisten ihmisten kanssa.

Kirkon nuoriso voidaan ikäryhmänä nähdä kirkon "nivelryhmänä", joka yhtäältä välittää perheiltä ja lapsityöstä saatuja ajatuksia ja perinteitä, toisaalta luo uutta ja omannäköistään yhdessä toteutuvan toiminnan muotoja. Alle 29-vuotiaat ovat merkittävä ryhmä sikälikin, että he kasvavat pian varhaiseen keski-ikään, mikä on ikäryhmänä osoittautunut tutkimuksissa (esim. Punkki & Metso 2021⁹) osaksi kirkon jäseniä, jotka voivat ovat

⁸ Kati Tervo-Niemelä, Laura Kallatsa & Jenni Spännäri, "Uskonnollinen jatkuvuus ja katkokset perheissä. Neljä metateemaa." Teologinen aikakauskirja 3/2022, 281-301.

⁹ Mikko Punkki & Pekka Metso, "Jäsenyyden ja osallistumisen merkitykset Suomen ortodoksisten kirkon 20–45-vuotiaitten passiivisten jäsenten keskuudessa". Teologinen aikakauskirja 3/2021, 214–232. Lisäksi suomalainen ortodoksinen uskontokasvatus ja kristinuskon sukupolvinen siirtäminen tapahtuu usein vähemmistöaseman kautta ja ekumeenisissa perheyhteisöissä. Ks. Pekka Metso & Soili Penttonen, "Uskontokasvatus vähemmistöasemassa ja ekumeenisissa perheissä". *Uskonto, perhe ja hyvinvointi. Juhlakirja dosentti Jouko Kiiskin täyttäessä 65 vuotta* 8.12.2020, 11-29.

passiivisia tai eivät välttämättä löydä kirkosta itselleen mielekästä paikkaa. Ortodoksisen identiteetin vaaliminen perheissä ja nuorisotyössä on siis työtä, jonka vaikutukset ja viittauspisteet voivat olla kymmenien vuosien päässä tulevaisuudessa.

Selvityksen tavoite ja aineisto

Selvitys etenee ensin suomalaisen uskonnollisuuden muutosten tarkastelulla, erityisesti ottaen huomioon nuorten muuttuvan uskonnollisuuden osana muuttuvaa yhteiskuntaa. Taustaluvun ohella esitellään kaksi ortodoksisen kirkon piiriin liittyvän nuorisotutkimusten tuloksia osallisuuden näkökulmasta.

Selvityksen varsinaiset kaksi päälukua koostuvat keväällä 2025 tehdyistä kahdesta kyselytutkimuksesta. Ensimmäisessä kyselyssä kohderyhmänä olivat perheet ja heidän kokemuksensa seurakunnan ja kirkon perhetyöstä. Toisessa kyselyssä samaa aihetta kartoitettiin työntekijöiden näkökulmasta. Selvityksessä analysoidaan näiden kyselyjen tuloksia ja esitellään niistä nousevia toimintaehdotuksia ja -toiveita seurakunnallisen lapsi- ja perhetyön kehittämiseksi. Jokaisen luvun loppuun on koottu johtopäätökset ja kehitysehdotukset.

1. Taustaa: Suomalaisen uskonnollisuuden yleisnäkymiä

Suomen evankelisluterilaisen kirkon nelivuotiskatsaus ”Kirkko epävarmuuksien ajassa”¹⁰ (KEA) kokosi suomalaisten käsityksiä uskonnollisuudesta, uskonnollisesta identifi kaatiosta sekä arvoista. Katsauksen laaja näkymä on selvä: suomalainen uskonnollisuus noudattelee Länsi-Eurooppalaista kehitystä. Tähän kehitykseen kuuluu muun muassa yhteiskunnan sekularisaation syveneminen sekä toisaalta erityisesti nuorten sukupolvien uskonnollisuuden kehittyminen eri suuntiin. Tässä luvussa keskitytään erityisesti nuorten uskonnollisuuden kenties yllättäviinkin näkymiin.

Moniaineksinen identiteetti ja eriytyvät arvot

Tutkittaessa suomalaisten uskonnollista identifi kaatiota, eli millaiseksi he luonnehtivat itseään tai positiotaan uskonnollisten tai hengellisten kysymysten äärellä, voidaan sanoa, että suomalainen yhteiskunta on maallistunut entisestään. Maallistumista ei ole kuitenkaan syytä tulkinta yksioikaisesti yksin uskonottomuuden kasvuna. Maallistuminen ei ole yksimuotoinen tai -suuntainen väite, vaan tarkoittaa, että siinä missä jumalusko ja kristillisen yhteiskulttuurin muodot ovat ohentuneet, on uskonnollisessa identifi kaatiossa varsin paljon luovaa yhdistelyä eri aineksista (KEA, 95-96). Kuten tutkijat huomauttavat, on tärkeää pitää mielessä, että monista lähteistä peräisin ja jopa erilaisista perinteistä nousevat uskonnolliset ja katsomukselliset identiteetit eivät inhimillisessä todellisuudessa sulje toisiaan pois.

¹⁰ *Kirkko epävarmuuksien ajassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2020-2023.* Hanna Salomäki, Kimmo Ketola, Jyri Komulainen, Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg. Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 147. Helsinki, 2024.

Edelleen merkittävä osa suomalaisista liitti kristinuskon humanismiin ja sen aateperintöön, vaikka vain 40 prosenttia kristityiksi itsensä identifioivista piti itseään uskonnollisena tai hengellisenä ihmisenä ja vain 37 prosenttia uskovana. Jos kehikkoa ymmärtää omaa hengellisyyttä laajennetaan kylliksi, noin puolet suomalaisista identifioi itsensä joko kristityksi, humanistiksi, luterilaiseksi tai hengelliseksi ihmiseksi. Voi ajatella, että liukuvuus ja moniaineisuus uskonnollisessa identiteetissä ovat tulleet jäädäkseen suomalaiseen hengenelämään.

Uskonnon välittämisen muodot ovat aina tiiviissä yhteydessä sosiaalisaatioon. Selvityksessä tarkasteltiin, miten ihmiset kokivat oman uskonnollisuutensa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan, ja erityisesti nuorten kohdalla kokemus vähemmistöön kuulumisesta uskonnollisuutensa vuoksi oli kasvussa. (KEA, 301). Maallistumisen osalta tästä voidaan tehdä johtopäätös, että yhteiskunnallinen arvo- ja symbolitodellisuus ovat normalisoineet uskonnottomuutta ja näin uskonnottomuus näyttäytyy julkisessa tilassa yhä normatiivisempana. Edeltävien tutkimusten pohjalta KEA toteaa, että ”Suomessa on 2010-luvusta lähtien tultu lähelle sellaista kulttuurista keikahduspistettä, jossa uskonnollinen usko alkaa näyttäytyä yhä useammin sosiaalisesti epätyypillisenä.” (KEA, 304)

Kulttuurinen keikahduspiste näkyy erityisesti nuorten naisten kohdalla, joista lähes kolmannes identifioitui ateistiksi ja samalla yhä suurempi osuus heistä ei pitänyt uskonnollisen yhteyden tai välittämisen muotoja merkityksellisinä itselleen. Vaikuttaa siltä, että uskonnollisen identiteetin muodostumiselle ja rakentamiselle yhä tärkeämpää on käsitys yksilön omasta valinnasta – seikka, jota laajempi sosiaalisaation kehikko puolestaan tukee. On mahdollista ajatella, että yhteisöllisyyttäkin korostavat hengelliset identifikaatiot voidaan silti kokea ensisijaisesti individualistisena valintana.

Ikäjaollisesti uskonnollisuus noudatti odotettua linjaa, joskin eräällä merkittävällä poikkeuksella. Uskonnottomuus on varsin vähäistä 70-vuotiaiden keskuudessa, kun taas alle 30-vuotiaista sen nosti omakseen jo kolmannes vastanneista. Laajemminkin kiinnostava seikka on sukupuolten erilainen uskonnollisuuden kehitys. Varsinainen uskonnollisuus on romahtanut nuorten naisten keskuudessa, kun taas nuorten miesten suhteen kehitys on ollut hidasta ja paikoin myös kasvavaa. Tämä heijastaa myös kristinuskon herättämiä miellelyhtymiä poliittisella arvokartalla, jossa nuoret naiset ovat suuntautuneet vasemmistolaisemmin ja liberaalimmin, kun taas nuoret miehet ovat pysyneet enemmän paikoillaan. Näin mediassa usein esillä ollut väite nuorten miesten konservatismista on vain kuvion toinen puoli: nuoret miehet asettuvat arvokartalla oikeammalle terävämmin sen vuoksi, että saman ikäluokan naiset ovat siirtyneet niin rajusti vasemmalle. Trendistä on nähtävillä esimerkkejä maailmanlaajuisesti.

Uskon eri kuvat

Kuten todettua, nuorten naisten lisääntynyt uskonnottomuus muodostaa poikkeuksen verrattuna vanhempiin ikäryhmiin. Vanhemmissa ikäryhmissä naiset ovat ”lähes kaikilla mittareilla” (KEA, 304) miehiä uskonnollisempia. Nyt kuitenkin nuorissa ikäryhmissä uskonnollisuus on alkanut eriytyä sukupuolten välillä.

Kysymys eriytymisestä tarkentuu vastaajien suhteessa kristinuskoon. KEA toteaa ”erikoisena ilmiönä”, että jos tarkastellaan vain kristinuskoon leimallisesti kuuluvia uskonkäsityksiä, uskovat nuoret miehet niihin naisia enemmän. Mitä yleisluontoisemmaksi uskonmuotoilut käyvät, sitä lähemmäs naiset palaavat uskomaan aktiivisemmin ikäryhmänä:

Naiset ovat etääntyneet voimakkaasti kristinuskosta, mutta ovat muutoin avoimempia uskonnollisuudelle, miehet taas ovat keskimäärin vähemmän uskonnollisia, mutta ovat nuorissa sukupolvissa lähentyneet kristinuskoon. (KEA, 304)

Naisten uskonnollisuuden väheneminen noudattelee lineaarista vähenemistä sukupolvittain, mutta nuorten miesten kohdalla erityisesti Kristusta koskevien oppien puhuttelevuus oli paikoin suurempaa kuin missään muussa miesikäryhmässä. Suhde kristinuskoon, sen sisäisten aineiden ja oppien tärkeyteen, näyttäisi olevan koetinkivi tulkittaessa suomalaisten (ja kenties teollistuneista länsimaista muuttaneiden) nykynuorten suhdetta uskonnollisuuteen.

Ajan polarisaatio ja kuplaantuminen näkyy myös uskonnollisuudessa, vaikka nuorten identiteetti ja arvopohja rakentuukin usein heterogeenisille aineksille. Vaikka suoria johtopäätöksiä on hankalaa vetää, voidaan todeta, että lähes kaikissa ikäryhmissä kristinuskon Jumalaan uskovat ovat oman arvionsa mukaan lähempänä oikeistolaista ja konservatiivista arvomaailmaa kuin oman ikäryhmänsä uskonnottomat tai yleishengellisyteen tukeutuvat. Tämä pätee sekä miehiin että naisiin. (KEA, 86)

Muiden arvokysymysten tapaan kristilliset arvokysymykset politisoituvat helposti ja katsauksessa ansiokkaasti pohditaankin kirkon mahdollisuutta harjoittaa niin sanottua julkista teologiaa (*public theology*), jossa päämääränä on tavoittaa kristillisen perinteisen teologian pohjalta uutta valaistusta ja relevanssia ajan kysymyksiin. Kristinuskon perusteet kiinnostavat eri tavoin eri sukupuolia ja ikäryhmiä, jolloin kirkonkin on tärkeää pysyä omaäänisenä yhteiskunnallisena keskustelijana omaa opetustaan toki unohtamatta.

Kohdattaessa sekä sekularisoitunutta todellisuutta että nuorten uskonnollisuuden muuttuvia näkymiä, kirkolta odotetaan nykyaikaista keskustelukulttuuria ja kohtaamista. Nuorisotutkimusbarometri (2024) osoitti, että nuoret itse kaipaavat tukea oman katsomuksena muodostumiseen kouluympäristössä. Tärkeää on myös havaita, että sosiaalisen median käyttö nuorilla on myös uskonnollisen identiteetin ja välittämisen uusi muoto. Nuorten osalta hieman yli puolet uskovaisista miehistä ja naisista kokivat saavansa itse tietoa valitsemistaan tietolähteistä ”valtamedian” sijasta ja noin puolet myös kokivat sosiaalisen median tapana verkostoitua uusiin ihmisiin ja yhteisöihin. (KEA, 90) Nämä havainnot näyttäisivät tukevan nuorten tarvetta etsiä ja hakea kuulumista ajassa, joka on pirstaleisempi ja monimuotoisempi uskonnollisuudenkin osalta.

Johtopäätökset ja kehitysehdotukset

Uskonottomuuden tullessa ”uudeksi normaaliksi” erityisesti nuorten maailmassa, on myös kirkon sisälähetys ja perusopetus uudessa tilanteessa. Erityistä huomiota tässä suhteessa on kiinnitettävä nuorten miesten ja naisten erilaisiin mielikuviin, ja sitä kautta odotuksiin tai oletuksiin, kristinuskon luonteesta. Kirkko voi universaalilla sanomallaan ja katolisella uskonnäyllään olla ajassa kiinni ehkäisemällä kristillisen uskon mahdollisesti aiheuttamaa polarisaatiota. Kenties juuri Suomen ortodoksisen kirkon eetoksella voisi olla tässä suhteessa voimaa. Suomalainen ortodoksisuus on moniäänistä jo historiallisista syistä ja se on integroitunut suomalaiseen ja länsimaiseen kansalaisyhteiskuntaan luontevasti. Lisäksi vähemmistöasema tuo mukanaan ketteryyttä ja potentiaalia identifioitua ja juurtua yhteisöön yli kansallisten ja kansallisuuksien rajojen.

Nykyaikaisessa katsomuksellisessa moninaisuudessa on entistä tärkeämpää sekä tuntea oma perinteensä ja osata tulkita sitä ajalle sopivasti. Uskonnon välittämisen muotojen muuttuessa voi olettaa, että perinteisesti perhekunnissa siirtyneen, ns. hiljaisen tradition

merkitys on vähenemässä ja täten uskonnonopetuksen sekä kirkon muun opetustoiminnan ja osallistamisen merkitys kasvaa nuorten ortodoksisen identiteetin rakennuksessa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tiedolle, osallistuttavan toiminnalle ja juurtumisen mahdollisuuksille on oltava uudenlaista tarjontaa. Suomalaisten ortodoksien perinteinen vähemmistöasema ja ennen muuta kokemus tästä vähemmistöasemasta niin jäsenmäärältään kuin sekulaarissa yhteiskunnassa, on tärkeä ilmaista maailmanlaajuisen sekä vuosisatojen halki avautuvan yleisortodoksisuuden kautta.

Haasteena molemmissa asioissa, polarisaatiossa ja uskonnon välittämisessä, on osaltaan nykykulttuurin kommunikaatio ja yhteydenpitomuodot. Sosiaalinen media ohjaa ja rakentaa vahvasti nykynuorten merkitystodellisuutta. Helsingin Sanomien (27.1.2025) uutisen mukaan yli puolet haastatelluista nuorista haki mieluiten uutisensa videomuodossa, yleisimmin TikTokista. KEA:n mukaan uskonnollisissa yhteyksissä sosiaalista mediaa käytettiin eri tavoin miesten ja naisten kesken. Osaltaan kuplaantuminen voi siis olla peräisin sosiaalisen median algoritmeille ominaisesta karsinoinnista. Sosiaalisen median voimaa tässä suhteessa ei ole syytä demonisoida eikä vähätellä. Sen sijaan on pohdittava missä määrin ja millä tulokulmalla kirkko voisi puhua kirkkona esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja milloin esimerkiksi kirkon edustajat esiintyvät yksityishenkilöinä. Viestintää nykytodellisuudessa on arvioitava yhtäaikaaisesti yhteiskunnallisen toimijuuden sekä evankeliumin julistamisen pohjalta.

KEA:n neljäs pääluku käsitteli ”kirkollisia arvo-orientaatioita”. Kysymys oli kirkkosuhteen laadusta ja siitä mitkä alueet nähtiin kirkon toiminnalle keskeisinä. On luultavaa, että enemmistön osalta myös ortodoksien kohdalla pätee havainto, että kirkon tärkeäksi koetut toimialat heijastavat myös yksilön poliittista arvomaailmaa. Mielenkiintoista oli tämän katsauksen näkökulmasta havainto, että ne ihmiset, jotka kokivat oman uskonsa

perinteiseksi ja julistuspainotteiseksi, kokivat myös muita suurempaa jännitettä ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

Toinen merkittävä havainto oli, että useimmat rivijäsenet pitivät ekumeniaa, uskontodialogia ja mahdollisuuksia uskon älylliseen pohdintaan keskimäärin tärkeämpänä kuin kirkon työntekijät ja luottamushenkilöt. Tämä viestinee osaltaan siitä, että katsomusdialogin merkitys kasvaa kaikilla kirkkoilla. Tässä asiassa onkin toivottavaa, että ortodokseina voimme olla patriarkka Bartolomeoksen linjoilla uskontodialogin suhteen. Patriarkan mukaan uskontojen välinen vuoropuhelu on kristillisen kirkon ydintehtävää, ei ainoastaan pakon sanelemaa välttämättömyyttä. Lisäksi edellisten johtopäätösten valossa on selvää, että ortodoksisen kirkon on pyrittävä oman uskonsa artikulointiin sekä sisäisesti että ulkoisesti tavalla, joka myös pitää sisällään yhteiskunnallisen ulottuvuuden. Lisäksi ortodoksisuudesta on viestittävä monimuotoiselle jäsenistölle tavalla, joka tuo ilmi katolisen perinteen toleranssin monenlaisille uskonilmauksille ja tuoda esiin monimuotoisuutta esiin kirkon tradition historiallisena ominaispiirteenä. Tässä edellä mainitusta *public theology* -ajatuksesta voi olla apua. Kirkon on pystyttävä vastaamaan nuorten arvokysymyksiin kuitenkin juuttumatta yhteiskunnallisen keskustelun vastakkainasetteluihin ja pitämällä esillä uutta, yhteistä elämää Kristuksessa.

1.1. Nuorten kokemuksia yhteisöllisyydestä ja kirkkoon kuulumisesta

Tässä luvussa käsitellään nuorten omia kokemuksia yhteisöllisyydestä kirkon piirissä. Aineistona on kaksi hiljattaista tutkimusta aiheesta: ONL:n tilaama ja yhteiskuntatutkimuksen opiskelija Iris Mikkosen laatima nuorisokysely (2024) tavoitti kahdesta eri ikäryhmästä yhteensä 253 vastaajaa. Case-study -tyyppisenä tutkielmana toimii Jannina Nummilan ja Enni Ratun Turun yliopiston historian, kulttuurin ja taiteen tutkimuksen laitokselle tekemä työseminaaritutkielma Turun nuorista ortodokseista (TNO) (2023).

Yleisiä huomioita

Nuorille kirkko näyttäytyy suurelta osin nimenomaan kirkollisen yhteisöllisyyden paikkana. Uskonto ja jaetut arvot ortodoksisena identiteettinä toimi yhdistävänä tekijänä, vaikka osallistujien kulttuuritaustat, uskonnon kokemisen tavat tai kielellinen tausta saattoikin poiketa toisistaan. TNO:n piirissä yhteisöllisyys haastattelujen perusteella vaikutti nousevan luottamuksesta, suvaitsevaisuudesta ja tasavertaisuudesta. Näin ollen voi todeta, että seurakunnan mahdollistaessa nuorille omanlaisista toimintaa, kokemus omanlaisesta yhteisöstä muotoutuu niin, että sillä on yhteytensä sekä kirkkoon että nuorten elämänpiirissä vaikuttavaan laajempaan yhteiskuntaan. Nämä ajatukset ovat linjassa myös johdannossa mainitun tutkimuksen (Tervo-Niemelä, Kallatsa & Spännäri 2022) kanssa, jossa uskonnollinen välittäminen ei tapahdu yksin sukupolvien välillä, vaan myös nykyisyydessä, tiettyjen jaettujen arvojen ja vakaumusten pohjalta. Kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyö voidaan nähdä mahdollisuutena sitouttaa ihmisiä löytämään

kirkollisen yhteisön sisältä omia pieniyhteisöjään, kuten nuorista itsestään lähtevä toiminta osoittaa.

On luonnollista, että seurakunnalliseen toimintaan osallistumisen motiiveista tärkein olivat ystävyys- ja vertaissuhteet. Kirkollinen tai uskonnollinen identiteetti saa näiden suhteiden vaalimisella tilaa kasvaa ja kehittyä. Kaikki osallistujat eivät toki muodosta syvempää suhdetta kirkkoon, mutta näkemykset siitä, että kirkon yhteisö myös erottuu turvallisuudellaan ja inklusiivisuudellaan, kertovat kirkollisen tilan myönteisyydestä niin henkilökohtaisessa kasvussa kuin mahdollisessa yhteisöllisen ja hengellisen elämän rakennuksessa. TNO:n piirissä ryhmää kuvattiin ”toiseksi perheeksi”, joka ruokkii myös myönteistä ja elämälle avointa ortodoksista identiteettiä. Toisaalta ONL:n tutkimuksessa pieni osa oli kokenut myös syrjintää seurakunnan tapahtumissa. Tarkempi määrittely syrjinnän luonteesta jäi selvityksen ulkopuolelle. Asiaan kuitenkin reagoitiin: ONL julkaisi tapahtumia varten ”Turvallisemman tilan periaatteet” (2025) käytännön avuksi ja läpikäytäväksi tapahtumien yhteydessä.

Osallistumiskynnyksen mataluus ja toiminnan vapaa rakenne (erityisesti TNO:n tapauksessa, joka on nuorten itsensä rakentamaa ja valmistelemaa) luo nuorisotoimintaan nuorten itsensä näköisiä rakenteita, jotka voidaan nähdä orgaanisempina kuin kaikille tai muille ikäryhmille suunnatut toiminnot. ONL:n tutkimuksessa kävi ilmi, että nuoret eivät välttämättä kaipaa lisää tapahtumia, mutta niiden saavutettavuuteen ja tasapuolisuuteen olisi kiinnitettävä huomiota. Tämä voi johtua siitä, että nuorten vapaa-ajasta kilpailevat monet muut aktiviteetit sekä siitä, että kirkko näyttäytyy enemmän ”valmiin” tarjoajana kuin potentiaalisena alustana ja paikkana järjestää omannäköistä toimintaa.

Nuorten kokemuksissa monikulttuurisuus oli enemmänkin ilmeistä ja myönteistä todellisuutta kuin ristiriitoja aiheuttavaa. Molemmissa tutkimuksissa korostui se, että

nuoret arvostavat kirkon kykyä olla avoin erilaisille taustoille ja identiteeteille.

Arvostuksella on myös vaatimuksellinen puolensa: kritiikkinä nuoret esittivät kirkolle yhä näkyvämpää roolia yhdenvertaisuuden edistämisessä ja esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen aseman parantamisessa.

Osallistuminen kirkon toimintaan ei ole itsestäänselvyys ja sitä vaikeuttivat jo mainittu ajanpuute, maantieteellinen etäisyys tai kiinnostuksen puute. Kiinnostuksen puute selittyy osittain sillä, että sen ilmoittivat syyksi voittopuolisesti ne, jotka täyttivät ONL:n kyselyn uskonnotunneilla tai muutoin ohjatusti. ”Vapaaehtoisissa” vastauksissa tapahtumat kyllä kiinnostivat, ja näissä esteiksi osallistumiselle koettiin enemmän aineelliset rajoitukset.

Johtopäätökset

Selvitysten pohjalta voi hahmottaa, että kirkolla ja sen piirissä tapahtuvalla toiminnalla on potentiaalia tarjota muusta yhteiskunnan tarjonnasta poikkeavaa ajanviettotapoja.

Potentiaali ei rajoitu vain tapoihin, vaan myös konkreettisiin ja mielikuvallisiin tiloihin järjestää toimintaa ja kokoontua yhteen. Onkin kysyttävä missä määrin seurakunnat voivat havahtua tällaiseen ”passiiviseen” tarjontaan eli mahdollistaa lasten ja nuorten sekä perheellisten ehdoilla ja kenties jopa omaehtoisesti järjestäytyvää toimintaa.

Lapset, nuoret ja perheet ovat luonnollisesti kiinni myös ympäröivässä yhteiskunnassa. Perhekyselyn mukaan tapahtumien saavutettavuus oli merkittävä kipukohta – ja samaa toivat esiin myös nuoret. Osittaisina ratkaisuinä voisivat olla hiippakuntatason yhteiset tapahtumat, paikalliset piirit sekä avoimet keskustelut seurakuntalaisten kanssa mahdollisesti piiloon jäävistä resursseista järjestää omalle viiteryhmälle mielekäästä ja matalan kynnyksen toimintaa.

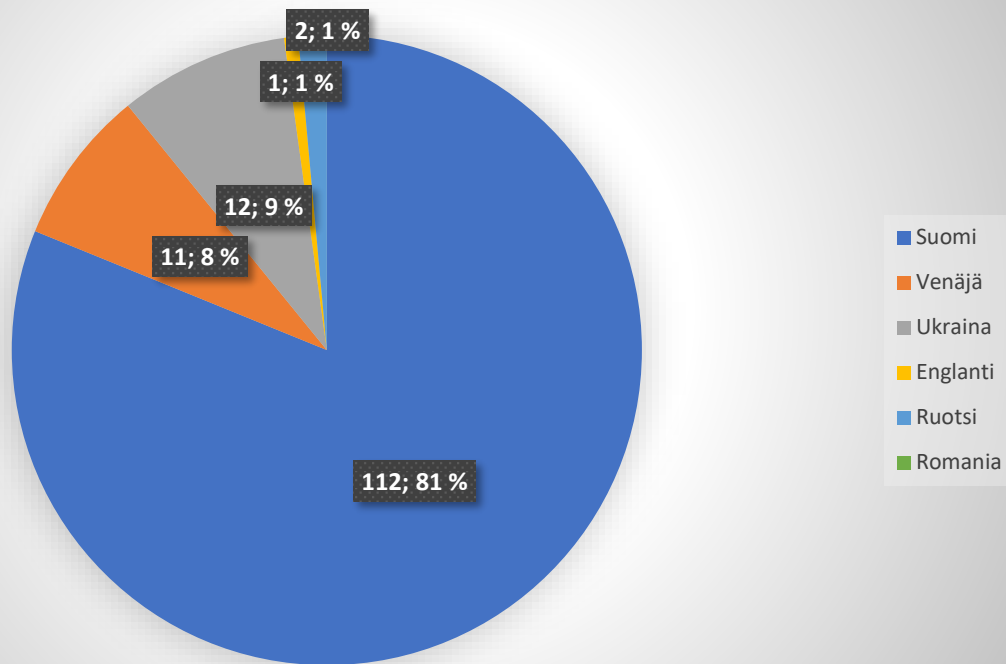
2. ”Annetaan mahdollisuus löytää kirkko” – perheellisten toiveet ja tarpeet seurakunnan perhetoiminnassa ja perhetyössä

1. Kyselyn rakenne ja kvantitatiivisia tuloksia

Kyselyaineisto lapsiperheille ja seurakunnallisille toimijoille toteutettiin helmimaaliskuussa 2025 avoimella ja vastaajan anonymiteetin takaavalla kyselylomakkeella (Surveymonkey), joka julkaistiin kirkon ja ONL:n sivuilla. Lomakkeesta laadittiin versio englanniksi, ruotsiksi, venäjäksi, ukrainaksi ja romaniaksi. Näkemyksiä alueellisten erojen vaikuttavuutta pyrittiin saamaan esiin pyytämällä vastaajaa valitsemaan, asuiko tämä seurakunnan keskusalueella vai haja-asutusalueella. Kyselyyn vastasi yhteensä 138 vastaajaa. Perheiden lisäksi laadittiin erillinen kysely lapsi- ja nuorisotyön työntekijöille ja ohjaajille. Tähän kyselyyn saatiin 5 vastausta. Nämä vastaukset ovat analysoitu omassa luvussaan.

Kyselyjen vastaajilla oli mahdollisuus antaa lupa vastaustensa anonyymiin tutkimuskäyttöön. Kyselylomake (suomeksi) on tarkasteltavissa tämän raportin liitteenä. Aineistoa säilytetään tällä hetkellä Suomen ortodoksisen kirkon palvelimella, jossa kyselylomakkeet ovat vastauksineen.

Perhekyselyn vastaajat kielen mukaan

Kyselyssä kysyttiin vastaajilta millaisessa perheessä he asuvat aikuisten ja lasten lukumäärän sekä lasten ikävuosijakauman perusteella. Lapsiperheen määritelmä muotoiltiin tilastokeskuksen määritelmän mukaisesti seuraavasti: ”Lapsiperhe on perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi.” Myös perheet, joiden alle 18-vuotias/vuotiaat lapset eivät asu kotona, tai asuvat osan aikaa kotona, pystyivät vastaamaan kysymyksiin.

Suomenkielisten vastaajien perheet koostuivat keskimäärin kahden vanhemman perheistä. Lapsien määrän keskiarvoksi tuli 2,3 per perhe.¹¹ Lasten ikäryhmät olivat jaoteltu seuraavasti: 0-6 -vuotiaat, 7-12 -vuotiaat ja 13-18 -vuotiaat. Määrällisesti vastaajien

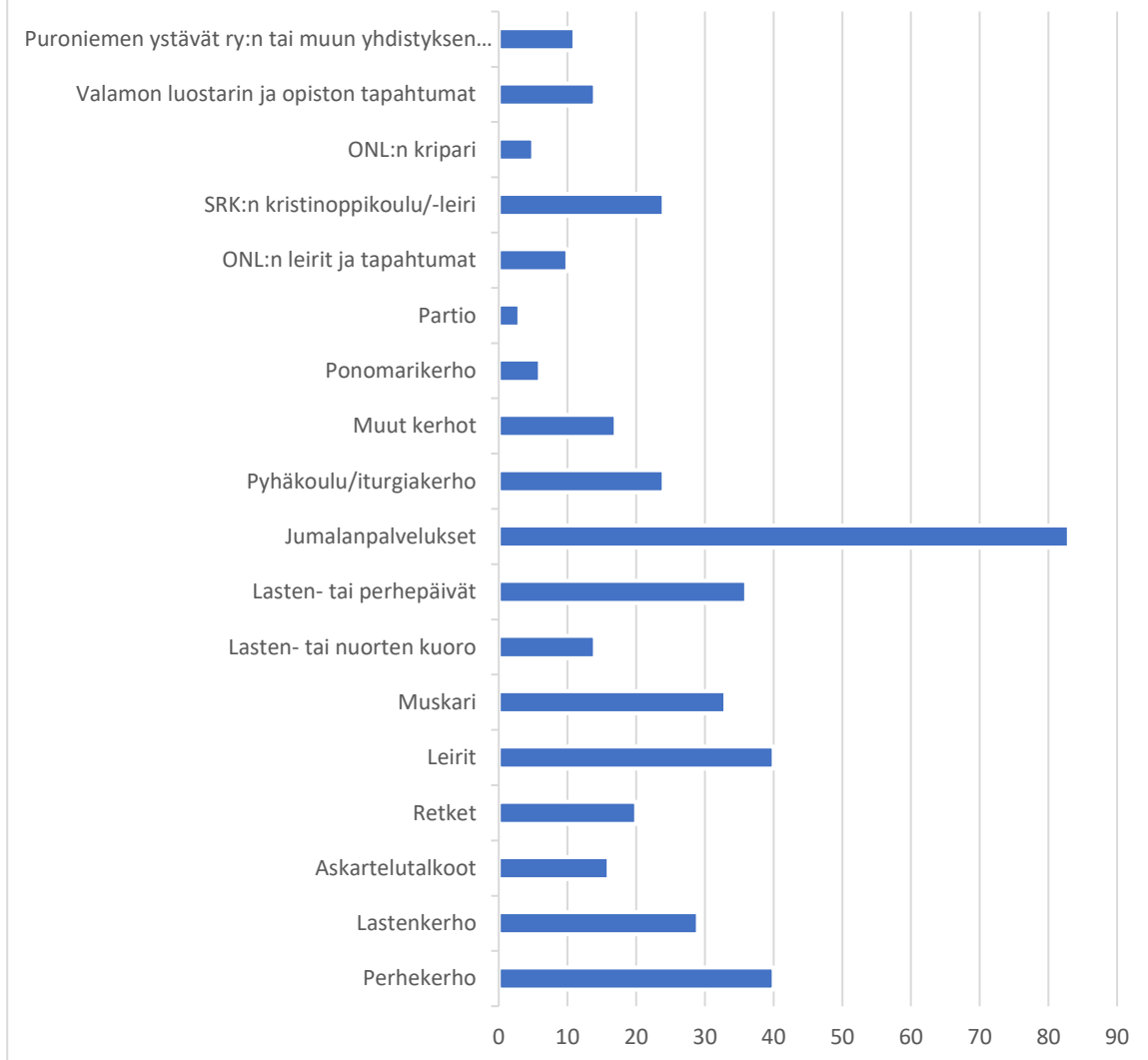
¹¹ Lasten lukumäärään vastasi suomenkielisistä kaikki, eli 112 vastaajaa. Aivan tarkkaa keskiarvoa on mahdotonta laskea, sillä eräät vastaukset olivat täsmälleen samaan aikaan annettuja (alle 5 kpl), jolloin kyseessä voi olla saman vastaajan useampaan kertaan lähettämä vastaus. Virhemarginaali on kuitenkin varsin mitätön.

perheissä oli eniten pienimmän ikäryhmän lapsia ja toisia ryhmiä lapsia oli suhteellisesti keskenään saman verran.

Paikkakuntakohtaisten erojen saamiseksi esiin kysyttiin myös vastaajilta heidän asuinpaikkaansa suhteessa seurakunnan, kappeliseurakunnan tai toiminta-alueen keskukseen. Keskuspaikkakunta määriteltiin niin, että kaikki tarvittavat palvelut (esim. kaupat, koulut, terveydenhuolto) ovat kävelymatkan tai muutoin lyhyen matkan päässä. Vastaajat saivat itse määritellä tämän perusteella asuvatko he tästä näkökulmasta keskus-
vaiko haja-asutusalueella. Vastaajista 67 % asui keskuspaikkakunnalla ja 33 % haja-asutusalueella.

Ensimmäisessä aihekysymyksessä kysyttiin minkälaisiin toimintoihin perheet olivat osallistuneet seurakunnissa tai kirkon piirissä. Vastausvaihtoehtoja saattoi valita useamman.

Kysymys 5: Millaisiin seurakunnan lapsi- ja perhetoimintoihin olette osallistuneet?

Yksittäisistä tapahtumista mainittiin esimerkiksi lasten pääsiäinen, Nikolaos-juhlat sekä nuorille suunnatut nuorten piirit sekä kriparin käyneiden jatkotapahtumat. Lammin Panagian perhetoiminta mainittiin erikseen. Pari vastaajaa valitteli sopivien tapahtumien puuttumista seudullaan, ja toinen heistä oli turvautunut luterilaisen seurakunnan perhekerhoon, sillä se järjestettiin saavutettavan matkan päässä.

2. Laadullinen analyysi

Kyselylomakkeen kohdassa 6 kysyttiin avoimia vastauksia mitkä nykyisistä (seurakunnan/kirkon) toiminnoista vastaajat kokevat erityisen hyviksi ja miksi. Seuraavassa avoimessa vastauskentässä kysyttiin toiveita ja ideoita siitä millaisia perhetoimintoja seurakunnalta/kirkolta toivottaisiin tulevaisuudessa.

Kysymyksessä 9 puolestaan kysyttiin, minkälaista tukea perheelliset saivat tai toivoivat saavansa perhetoiminnalta arkeensa. Lisäksi tässä luvussa analysoidaan kysymystä 11, jossa vastaajat saivat vapaasti lisätä ajatuksiaan seurakunnan/kirkon perhetoimintaan.

Kysymyksillä tavoiteltiin laadullista aineistoa sekä välineitä konkreettisille kehitysehdotuksille.

Hyväksi koetut toiminnot perhetyössä

Suosituimmat ja arvostetuimmat toiminnot kyselyn keskuspaikoilla asuville vastaajille olivat leirit, muskari ja perhekerhot sekä lapsille suunnatut liturgiat ja kirkolliset tapahtumat. Leirien anniksi koettiin erityisesti yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuus sekä mahdollisuudet luonteviin keskusteluihin. Myös järjestämisen ammattimaisuus sai kiitosta. Muskareiden ja perhekerhojen matala kynnys osallistua ja vertaistuki nousivat kiitettävänä asioina esiin. Käytännössä myös ruokailu tapaamisten yhteydessä paitsi helpotti osallistumista, niin myös sopi rytmillisesti lapsiperheiden arkeen ja lisäsi näin vetovoimaa. Oletettavasti vanhempien lasten perheissä sen sijaan tärkeiksi koettiin

nuorisotoiminta sekä erilaiset omalle ikätasolle sopivat kerhot, jotka tarjoavat sosiaalisuutta kirkon yhteydessä.

Haja-asutusalueen suomenkieliset vastaajat (31 vastaajaa) nostivat samankaltaisia asioita esiin, vaikka jo tässä kohden tuli myös ilmi mahdollisuuksien rajallisuus lähiyhteisössä. Etäisyys tapahtumiin oli ratkaiseva tekijä osallistumisen esteenä. Laajemmin tärkeitä asioita veti yhteen esiin vastaaja (10):

Perhekerho, lastenkerho, leirit, jumalanpalvelukset, opetuspäivät yms. yhteinen toiminta on erityisen tärkeää lapsen ja vanhempien, siis koko perheen uskonnollisen identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Yhteinen puuha ortodoksiteeman ympärillä on erityisen tärkeää. Lisäksi monen perheen todellisuutta on "seka-avioliitot", joten perheessä osa saattaa olla ortodokseja ja osa esim. luterilaisia. Siksi on tärkeää pitää ortodoksista opetusta ja kulttuuria esillä, mutta samalla toivottaa perheet kokonaisina vakaumuksesta riippumatta seurakunnan toimintoihin. Eli pidetään omasta kiinni, mutta hyväksytään toimintaan mukaan kaikki. On erityisen tärkeää, että eri-ikäiset ja erilaiset ihmiset ovat hyväksytyjä toimimaan yhdessä. Vähemmistöjä on huomioitava, mutta kyllä Suomessa toimintoja tulee rohkeasti järjestää suomen kielellä ja suomalaisesta kulttuurista käsinkin. Muualta tulevat tulee toivottaa yhteisöön mukaan, mutta eri kieliryhmien välille ei tulisi kotoutumisen jälkeen tehdä niin suuria jakoja (esim. Kpon srk alue).

Konkreettiset hyvät asiat nousivat selvästi ihmisen arjesta. Yhteinen tekeminen koettiin jo sinänsä arvokkaaksi, mutta myös helppo osallistuminen, omalle ikätasolle sopiva ohjelma ja tarjottu ruoka tekivät toiminnasta sekä auttavaa että yhteisöä rakentavaa. Varsinaisen hengellisen kasvatuksen tai kasvamisen ulottuvuuden toivat esiin molemmissa suomenkielisissä ryhmissä vain harvat, joskin perheille sopivat jumalanpalvelukset tulivat usein mainituiksi.

Vieraskielisten harvoissa vastauksissa tulivat mainituiksi jumalanpalvelukset ja niiden jälkeinen yhdessäolo, yhteiset matkat ja teatterikerho. Ortodoksiseen elämään totuttelu ja kirkon elämään mukaan lähteminen tulivat esiin venäjänkielisissä vastauksissa.

Ukrainalaisten kohdalla taas suomen kieleen ja suomalaisuuteen tutustuminen nähtiin myönteisinä asioina. Kielivähemmistöjen osalta toiminnalla vaikuttaisi olevan myönteinen vaikutus myös integroitumisessa ja syrjäytymisvaaran ehkäisyssä. Muiden kielten (ENG&SWE) muutamien vastaajien olivat enemmän yhteneväisiä suomalaisten vastaajien kanssa.

Yhteenveto:

Tärkeää ja merkityksellistä: ortodoksiset perhetapahtumat lisäävät koheesiota niin ortodoksisen identiteetin kuin paikallisyhteisön jäsenenä olemisen kannalta. Ne tarjoavat parhaimmillaan merkityksellistä ja hyvin johdettua mielekästä tekemistä arkeen ja toimivat myös aikuisten kohdalla sosiaalisina venttiileinä.

Kirkon jäsenenä: Lapsille ja perheille suunnatut oheistoiminnot liturgian ohella madaltavat kynnystä osallistua muuhunkin toimintaan. Kirkon perinteet välittyvät myös leikin ja yhdessäolon kautta ymmärrettävällä tavalla. Nuorille on erittäin tärkeää saada kokemuksia oman ikäryhmänsä toiminnasta.

Kehityskohteet: Arkisen kiireen aiheuttamat aikataulupaineet korostavat tapahtumien saavutettavuuden merkityksellisyyttä. Osalle kouluikäisistä kerhoja ei ollut sopivaan aikaan. Matalan kynnyksen tapahtumien luonnetta on ajateltava monelta kantilta: ajan, rahan, sopivan ohjelman ja järjestelyjen kannalta.

Johtopäätökset ja suositukset:

- **Vahvistetaan jo suosittuja toimintoja** (leirit, perhekerhot, lasten liturgiat) ja laajennetaan niitä alueille, joilla toimintaa ei ole tarpeeksi.
- **Parannetaan saavutettavuutta** esimerkiksi tarjoamalla enemmän tapahtumia viikonloppuisin tai järjestämällä kuljetuksia.
- **Kehitetään monikielisyyttä ja viestintää** varmistamalla, että toiminta on saatavilla sekä suomen- että venäjänkielisille lapsille sekä soveltuvin osin muille kieliryhmille paikallisesti.
- **Lisätään matalan kynnyksen tapahtumia**, joissa ei ole pakkoa pitkäaikaiseen sitoutumiseen, mutta jotka madaltavat osallistumiskynnystä.

Toiveita ja kehitysideoita

Kysymyksessä 7 tiedusteltiin kehitysideoita tulevaisuudessa kirkon ja seurakuntien perhetoimintaan. Keskuspaikoilla asuvien suomenkielisten vastaajien määrä oli 50. Pääosin toiveet heijastelivat edellisen luvun hyväksi koettuja toimintoja; toisin sanoen toivomukset koskivat paljolti samantyyppisten toimintojen lisäämistä ja saavutettavuuden parantamista sellaisille tapahtumille mistä vastaajilla oli jo aiempia kokemuksia.

Lapsiystävällisyyden lisäämisen toivomus heijastanee paikallisia eroja tarjonnassa, sillä juuri matalan kynnyksen tapahtumat pienemmille koettiin myös vahvuutena kirkon perhetyössä. Sävyerot kokemuksissa tarkentuvat kuvauksissa, jossa muutoin vähemmän aktiivinen seurakuntalainen on kokenut vaikeaksi toimintaan mukaan tulemisen tietylle ikäryhmälle suunnattuun toimintaan. Tiedottaminen ja toivottaminen tervetulleeksi toistuvasti, lasten ollessa eri ikävaiheissa, voisi olla perhetyön vuosikalenterin säännöllinen rakenneosana. Tiedottamisen vaihtelevuus ja ajoituksen myöhäisyys nousi

useammassa vastauksessa esiin. Eräs vastaaja toi myös esiin löyhän tai olemattoman siteen koulun uskonnonopetuksen ja kirkon perhetapahtumien välillä.

Useassa vastauksessa, osittain myös aiemmassa kokonaisuudessa, tuli esiin, että myös pelkästään suomenkielisiä tapahtumia toivotaan jonkin verran. Yksittäisinä ehdotuksina tulivat esiin esimerkiksi lemmikkikerhot, aikuisille tarkoitettut perhekerhot myöhemmin kirkkoon liittyneille sekä suunnitelmallisempi lasten osallisuuden lisääminen jumalanpalveluksissa.

Eniten toivottiin lisää retkiä (esimerkiksi retket ja perhepyhiinvaellukset naapuriseurakuntiin ja maallisiin kohteisiin), teemapäiviä ja lisää variaatioita ajankohdan suhteen erityisesti pienten lasten toiminnassa. Tässä kohden nousivat esiin myös useamman vastaajan toiveet siitä, että seurakunnan yhteydessä tapahtumien tulisi myös pitää esillä toistuvasti ortodoksista uskoa, Raamattua ja vaikkapa kysymystuokioita papin kanssa. Toisaalta muutama vastaaja piti tätä tärkeämpänä, että erityisesti nuorten kohdalla toiminta kiinnittyisi nuorten muutoinkin harrastamiin ajanviettopaikkoihin ja tämä tapahtuisi vain kirkollisessa yhteydessä.

Paikalliset erot korostuivat näissäkin vastauksissa toiveina tekemisen lisäämisenä myös keskuspaikkakunnilla asuvien kohdalla. Kuten odotettua, tapahtumien vähyys ja pitkät välimatkat korostuivat haja-asutusalueella asuvien vastauksissa. Erityisesti pienten lasten perheet vaikuttivat jäävän paitsioon kokonaiskuvassa. Eräs vastaaja liittää perhetyön pienillä paikkakunnilla vapaaehtoistyöhön toteamalla, että seurakunnan tulisi tukea aktiivisesti juuri yhteisöstä itsestään nousevaa innokkuutta järjestää pientäkin yhteistä toimintaa.

Johtopäätökset ja suositukset:

Lapset ja nuoret aktiivisesti mukaan seurakunnan elämään tarjoamalla ja tukemalla paikallisesti toimijoita. On mahdollista järjestää avoin keskustelutilaisuus vapaaehtoisuudesta ja toiveista paikallisesti. Näin voidaan myös paremmin vastata matalan kynnyksen toiminnan toiveisiin.

Tiedottaminen ja yhteistyö viiteryhmiä kanssa proaktiivisesti voi toteutua esimerkiksi yhteistyöllä uskonnonopetuksen ja digitaalisen viestinnän keinoin. Säännöllisen tervetulo-toivotuksen laatiminen eri tapahtumiin niin lapsille, nuorille kuin aikuisillekin.

Kirkollisen opetuksen ja elämän integrointi yhdessäolon kanssa on mahdollista sulkematta kumpaakaan pois. Hengellisen kasvatuksen työn voi ajatella tapahtuvan sekä tiedollisesti ja tietoisesti että myös yhdessäolon sakramentin kautta. Tässä suhteessa toiveita on kuunneltava kentältä.

Perheiden tuen tarve

Kysymykseen 9, eli millaista tukea tai resursseja perheet toivoisivat kirkolta tai seurakunnalta, vastasi keskuspaikoilla asuvista suomenkielisistä 40 henkilöä. Laajalti näiden vastauksen päälinjat noudattelivat jo aiemmin esiin tulleita seikkoja.

Seurakunnalta toivotaan yhä suurempaa roolia perheiden kirkollisessa kasvatuksessa. Tämä tapahtuu integroimalla kristillinen kasvatus ja kirkon opetus tiiviimmin perheiden arkeen. Konkreettisesti vastaukset heijastelivat kahta näkemystä siitä, miten tämä tulisi toteuttaa. Negaatioiden poistamisen kautta ajattelevat kokivat, että esteitä tai vaivaa osallistumiselle tulisi poistaa – kuten jo edellisessä vastauskokonaisuudessa tuli ilmi.

Myönteisen lisäämisen kautta tullessiin ideoihin lukeutuvat lastenhoitoa tukevat ja auttavat palvelut (järkevä ajoitus, ruokailu, vertaistuki), idea perhepapista, joka tuntisi perheen pidemmältä ajalta sekä tätä täydentävä idea kirkollisesta ystäväpalvelusta. ”Kirkkokaveri” laajentaisi luontevasti sosiaalisia ympyröitä ja tekisi helpompaa osallistua laajemmin seurakuntien toimintoihin. Ideat vievät luontevasti pohtimaan vapaaehtoistyön, rippisuhteen ja kummiuden potentiaalia ja ulottuvuuksia tässä suhteessa. Myös aikuiset eli perheiden vanhemmat kokivat tuen tarvetta niin hengellisesti kuin sosiaalisestikin, ja kirkollinen ympäristö voi merkitä yhdelle hengähdystilaa, toiselle hengellistä vertaistukea. Eräs vastaaja nosti myös esiin, että perhetyö voitaisiin nähdä myös diakoniatointina esimerkiksi ruokailun tarjoamisen kautta.

Jo olemassa olevan toiminnan osalta nousivat toiveissa esiin paremmin aikataulutetut tapahtumat, mukaan lukien viikonloppukerhot, jolloin keskimäärin ihmisillä on enemmän aikaa. Pyhäkoulun toiveet tulivat esiin useammassa kohdin myös tämän vastauskentän ulkopuolella. Pyhäkoulun suhteen näkemykset erosivat siinä, tulisiko sitä järjestää jumalanpalvelusten aikana lapsille tarkoitettuna toimintana vai erillisenä toimintona, jolloin se ei olisi päällekkäistä yhteisen jumalanpalveluksen kanssa. Seurakunnallinen perhetyö toimiikin useammassa rajapinnassa: se tarjoaa yhteisöllisyyttä, mutta toisaalta kirkon ydintoiminnot ovat samalla sen vahvuus. Vastausten kirjavuus heijastanee yksilöllisiä mieltymyksiä, mutta osaltaan myös kertoo uskonnollisen kasvatustyön huokoisesta roolista julkisessa tilassa.

Haja-asutusalueiden suomenkieliset vastaajat odotetusti toivoivat pienemmille alueille enemmän toimintaa. Myös tiukentunut yleinen taloustilanne tuli esiin. Yksi vastaajista (14) toi esiin puutteellisen erityistarpeisten lasten huomioimisen toiminnassa. Eräs toinen (15) koki, että seurakunnan taholta tulevaa kontaktia toivotaan myös kauempana asuvien kohdalla. Kaukana asuvien kynnys osallistua pääpaikkakunnan tapahtumiin madaltuisi

persoonallisempien kontaktien kautta, toivottamalla ihmiset tervetulleiksi tai esimerkiksi edellä mainitun kirkkokaveruuden avulla. Käytännön apua toivottiin myös kotiin, vaikka samalla useammassa vastauksessa tunnistettiin seurakuntien rajalliset resurssit.

”Normaalit seurakunnan toiminnot” nousivat esiin useissa kohdin asioina, joita toivottiin lisää (eri tavoin muotoiltuna), joten saavutettavuus vaikuttaisi olevan näiden toiveiden taustalla.

Toiveet tuesta kohdistuivat mahdollistamisen kautta aikataulutukseen, tiedotukseen sekä alueellisen epätasapainon lieventämiseen tarjonnassa. Mahdollisuus osallistua toisen seurakunnan toimintaan tuotiin esiin – mikä asettunee ongelmana enemmän tiedotuksen piiriin kuin seurakuntien eksklusiivisuuteen sinänsä. Ei-suomenkieliset vastaajat korostivat sopeutumisen ja tiedottamisen yhteyttä sekä yksi vastaaja toi esiin tärkeänä, että lapsilla olisi suora yhteys pappiin ja että koulun aloittamisen siunaaminen olisi tarpeen yhteyden ylläpitämiseksi seurakuntaan.

Yhteenveto ja suositukset:

Konkreettista ja rakenteellista apua perheiden arkeen: kynnys lähteä mukaan seurakunnan toimintaan voi olla aidosti esteistä tai sitten etäiseksi tai vaikeaksi koettua. Kirkolta ei vaadita ihmeitä ja vastaukset kutsuvat pohtimaan aivan erityisesti sitä, miten paikallisesti voitaisiin tehdä saavutettavuuden ja kutsuvuuden lisäämiseksi. Ideat perhepapista, kirkkokaverista ja vapaaehtoistyön hyödyntämisestä ovat tärkeitä keskustella yhteisössä auki – ja kenties kirkon tasolla laajemminkin.

Edistää seurakuntien välistä yhteistyötä ja varmistaa palveluiden alueellinen tasapuolisuus: Seurakunnat tavoittavat ihmisiä viestinnällä, ihmiskontakteilla ja

perustoiminnallaan. Alueellisille laajuuksille ja henkilöresursseille on tehtävissä vain vähän. Pienet kontaktit ovat tärkeitä huomioiduksi tulemisen kannalta ja hyvinkin matalan tason auttamista arvostetaan. Tiedotuksen osalta voi olla tarpeen korostaa matalaa kynnystä ja ”pääsyvaatimusten” puuttumista erityisesti pienten lasten kerhoissa tai tapahtumissa sekä pitää yllä avoimuutta yli seurakuntarajojen (pois lukien luonnollisesti ilmoittautumispohjalta järjestettävät retket yms.).

Muutamia kommentteja vastaajilta

Viimeisessä avoimessa vastauksessa seurakunnan keskusalueella asuvat suomenkieliset vastaajista hälyttävän monet ottivat esiin aikamme polarisaation haasteet, esimerkiksi:

Kaikenlaiseen fundamentalismiin täytyy puuttua välittömästi, seurakunnille tulisi laatia ohjeet tällaisten tapausten käsittelyyn. Erityisesti kasvatustoimessa työntekijöiden valintakriteerinä täytyy olla myös nuorisotyökokemus. Myös työntekijöiden epäasialliseen käytökseen nuorten kanssa on puututtava jämäkästi. (9)

On äärimmäisen tärkeää seurata toiminnan laatua, koska hyvinkin nopeasti vääränlainen sisältö ja ilmapiiri voi saada aikaan paljon haittaa. Esim. XXX:n seurakunnassa lapsityö oli jonkin aikaa hyvin epätervettä, kun fundamentalistityöntekijä samanhenkisine tovereineen muutti toiminnan henkisesti myrkylliseksi. (11)

XXX:n kirkossa kokoontuu vastenmielinen muita arvosteleva ja aika konservatiivinen äiti ryhmä sekä nuoria miehiä joilla käsitys että naisen paikka on nyrkin ja hellan välissä. Pystytkö tekemään

tälle äitiporukalle ja näille miehille mitään? Luulisi että kirkko on kiusaamisvapaata aluetta ja et kaikki ihmiset on yhdenvertaisia. (15, kirjoitusvirheitä oiottu selkeyden vuoksi)

Polarisaatio. Tarvitaan yhteiskunnan tilanteen tasalla olevia työntekijöitä, jotka ymmärtävät missä todellisuudessa pikkulapsiarkea elävät perheet ovat. Työntekijöillä on suuri rooli kerhon tunnelman säilyttämisen kannalta. Lisäksi on tärkeä ottaa huomioon se, että yhä useampi lapsi menee päivähoitoon yhä varhemmin. Ripeä yhteydenotto seurakunnalta perheisiin kasteen yhteydessä ja sen jälkeen on tärkeää, mikäli perheitä halutaan mukaan seurakunnan toimintaan (esim perhekerho). Perhekerhot ja muskarit ovat mielestäni parasta antia jota kirkko voi tarjota pikkulapsiarkea eläville perheille: yhteisöllisyyttä, rukousta, lapsille mieluisaa ja laadukasta tekemistä, lämmintä ruokaa ja vanhemmille kuumaa kahvia ja vertaistukea. (21)

Huolia esitettiin myös leirikeskusten rakennusten terveydestä, alueellista epätasapainosta tapahtumissa (tämä siis alueen keskuksen liepeillä asuvien vastauksissa) ja tähän liittyvästä matkustamisen raskaudesta paikan päälle, nuorten oman äänten kuulumattomuudesta kirkossa sekä monikielisten ryhmien sekavuudesta.

Ortodoksisen kirkon ja oman seurakuntamme haaste on, että seurakuntien toiminta-alue on niin suuri. Asumme Salossa, ja käytännössä kaikki Turun seurakunnan lapsiperheille suunnattu toiminta on Turussa. Ajomatkaa meiltä tulee Turkuun tunnin verran suuntaansa, ja pysäköinti maksaa kullakin visiitillä helposti vielä 10-20 € polttoainekulujen päälle. Kynnys lähteä esimerkiksi perhekerhoon on korkea, sillä matka-aikoineen ja kustannuksineen käynti muodostuu vain rasitteeksi. Seurakunnan pitäisi tässäkin asiassa, kuten myös muissa sosiaalisissa tehtävissään kuten diakoniatyössä, tehdä enemmän yhteistyötä evlut-kirkon kanssa. Esimerkiksi Salossa evlut-kirkolla on upeita palveluita lapsiperheille, ja hyödynnämme näitä säännöllisesti, vaikkei kukaan taloudessamme kuulu luterilaiseen kirkkoon. (haja-asutus alue, 13)

Suomen kielen puuttumisen tai osittaisuuden koki useampi vastaaja vieraannuttavaksi tekijäksi. Haja-asutusalueella toimintaan osallistuminen saattoi olla myös kiinni henkilökemioista. Erään haja-asutusalueen vastauksessa tuotiin esiin jopa, miten kirkkoon meno voi riippua hankalaksi koetusta isännöitsijästä.

Vastauksissa avattiin hieman kokemustaustoja edellä käsiteltyihin kysymyksiin: vastauksissa kuului miten yhteisöt koetaan ajoittain sisäänpäinlämpiäviksi ja esimerkiksi imettäviä äitejä ei osata ottaa huomioon. Myös hiippakuntien rooli tuotiin esiin: olisiko hiippakuntatasolla mahdollista järjestää perheille suunniteltuja tapahtumia? Tiedottaminen nousi myös tässä kohden esiin:

Kirkolla on suuri merkitys kun se löydetään. Täytyy antaa mahdollisuus löytää. (haja-asutus alue, 10).

3. Lapsi- ja nuorisotyön työntekijöiden ja ohjaajien näkemyksiä

Taustaa

Vastauksia saatiin viisi (5). Vastaajien työnkuvat vaihtelivat ohjaajista kasvatustyöntekijään sekä nuorisotyöstä vastaavaan kanttoriin. Työtä tehtiin kaikissa kyselyn määrittämissä ikäryhmien (3- 6 v., 7- 14 v. ja yli 15 v.) parissa. Kaksi vastaajista oli tehnyt tätä työtä yli 5 vuotta, kolme vähemmän.

Tuloksia ja havaintoja

Hyvät käytänteet

Ensimmäisessä kysymyksessä kartoitettiin onnistuneita käytänteitä ja kokemuksia alle 15-vuotiaiden kanssa tehdyssä työssä. Eniten onnistumista oli koettu konkreettisen tekemisen parissa. Yhdessä tekeminen paitsi innostaa lapsia ja nuoria osallistumaan, niin luo myös jatkuvuutta ja tuttuutta työntekijöiden ja kirkon toiminnan kanssa. Aika, tila ja yhteys ovat tarpeen, jotta lapseen tai varhaisnuoreen voidaan luoda pysyvämpi suhde. Yksi vastaajista toi esiin, että onnistumiset eivät paljonkaan riipu tekijästä itsestään, vaan puitteista ja tapahtuman luonteesta.

Toimiviksi käytännöiksi mainittiin me-hengen rakentaminen esimerkiksi kuvilla porukasta ja työntekijöistä, läsnäolo myös silloin kun omaa varsinaista tehtävää ei välttämättä ole sekä esimerkiksi lapsiperheille suunnatut kirkkopäivät tavallisena sunnuntaina tai juhlapäivänä. Kirkon omat suuremmat juhlat ja vakiintuneet lapsille

suunnatut tapahtumat (lasten pääsiäinen, Nikolaos-juhla) vetävät erään vastaajan mukaan itsestään lapsia ja perheitä mukaan.

Yli 15-vuotiaiden kohdalla tulee panostaa enemmän itseohjautuvuuteen kuin pienempien kohdalla:

Nuoret ovat aktiivisia, innokkaita, sitoutuneita ja motivoituneita työntekijöitä erilaisissa juhlissa, tapahtumissa ja kerhoissa. Tämä vaatii srk:n työntekijöiltä sitä, että työsopimukset+verokortit hoidetaan selkeällä rutiinilla kuntoon ja kerrotaan palkanmaksun aikataulusta, työtä on mahdollista tehdä joustavasti koulu ja läksyt huomioiden, säännöllinen ruokahuolto pyörii, ohjeistus on selkeää ja yhteinen tavoite ja päämäärä on kaikilla mielessä unohtamatta että työnteko yhdessä on kivaa. (1)

Oman porukan luominen mainitaan myös toisessa vastauksessa tärkeäksi vanhempien lasten kohdalla. Yksi vastaaja huomauttaa myös, että ikäluokka on haastavaa saada liikkeelle, mikä havaintona näyttäisi tukevan tämän selvityksen muiden lukujen havaintoja. Nuorten näköinen toiminta ja väljyys sekä konkreettinen tuki ruoan, pääsylippujen tai muun muodossa ovat ilmeisiä vetovoimatekijöitä.

Kehitystarpeet

Kysyttäessä kehitystarpeita lapsi- ja nuorisotyöhön vastaukset jakaantuivat sen ikäryhmän mukaan minkä parissa vastaajat oletetusti pääsääntöisesti työskentelevät. Yksi vastaaja ehdottaa koko toimintakulttuurin uudelleenarviointia:

Tärkeintä olisi, että se [lapsi- ja perhetyö] nähtäisiin kirkossamme kaikkien työntekijöiden tehtävänä. On erikoista, että lapsi- ja nuorisotyöhön yleensä on "oma erikoistunut työntekijä", mutta syy ei ole mielestäni se, että työn laatu olisi parempi, vaan se, ettei sitten muiden tarvitsisi siihen koskea pitkällä tikullakaan. Lapsi- ja nuorisotyön voisi nähdä myös ihan koko seurakunnan ja kaikkien työntekijöiden erityisenä vastuualueena. (5)

Eräs toinen vastaaja näkee tärkeimpänä kehitettävänä asiana aivan pienten lasten perheisiin kohdistuvan toiminnan. Seurakunta voi matalalla kynnyksellä ottaa sekä sosiaalisen avustajan että uskontokasvattajan roolin tarjoamalla riittävästi aikaa perheille tavata sekä toisiaan että seurakunnan työntekijöitä. Saman vastaajan mukaan perhetyö on jäänyt "arkisuudessaan" taka-alalle kirkon piirissä ja tarvetta olisi paitsi materiaaleille, niin myös esimerkiksi "kasvatuskumppanuudelle" – käytännössä keskustelun ja läsnäolon kautta tapahtuvalle paineettomalle yhdessäololle.

Muutama vastaaja toivoi lisää kerhoja sekä näihin kerhotapahtumiin lisää vaihtelua esimerkiksi liikunnan ja leikin kautta. Eräs toi esiin nuorten aktivoimisen tärkeyden. Nuoria olisi kohdattava muuallakin kuin kesän leireillä ja vastattava eritasoiseen kiinnostukseen kirkkoa kohtaan. Vastaaja korostaa myös kirkon elämän yhteyden jatkumoa eri ikätasoilla: esimerkiksi entisten leiriläisten mukana pito seurakuntien toiminnassa ei tapahdu automaattisesti ja tähän voi vastata nuoria itseään kuuntelemalla.

Resurssien tarve

Kysyttäessä resurssien tarpeesta onnistuneeseen lapsi- ja nuorisotyön tekemiseen vastaajat korostivat työntekijöiden tietotaidon jakamisen tärkeyttä. Työntekijät tapaavat vain harvoin ja esimerkiksi nuorisotyöpäivät nousivat useammassa vastauksessa tärkeiksi.

Lisätapaamisia toivottiin niin Teams-kahvittelun kuin organisoidummankin koulutuksen muodossa.

Materiaaleja on jo olemassa, mutta eräs vastaaja eritteli myös vielä puuttuvaa materiaalia:

Nepsy - ja autismin kirjoon liittyvää materiaalia/koulutusta, tietoa/materiaalia traumataustaisten kanssa työskentelyyn, kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyvää materiaalia/koulutusta, [olisi tarpeen saada aineistoa, jotka koskevat] monikielisyys- liittyviä haasteita varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa. (1)

Eräs vastaaja koki, että toimivat käytännöt ruokkivat onnistumista työssä. Toimivien puitteiden ja järjestelyjen puutetta ei voi paikata kokonaan pelkästään työntekijöiden koulutuksella tai materiaaleilla. Ilmapiirin kannustavuus on tässä avainasemassa:

Näissä asioissa onnistuminen ruokkii onnistumista. Jos kerhossa on paljon kävijöitä, niitä tulee helpommin lisää. Ketään ei voi pakottaa mukaan eikä tilanne välttämättä koulutuksella tai materiaalilla muuksi muutu. Onnistuneeseen työntekoon tarvitaan aikaa ja tilaa ideoinnille, omalle innostumiselle, kokeilemiselle ja sitä kautta joko onnistumiselle tai epäonnistumiselle. (5)

Hyväksi koetut toimintatavat

Kysymys no. 10 kartoitti kokemuksia parhaista toimintatavoista lapsi- ja nuorisotyössä. Vastauksissa oli ilmeistä, että kirkon perustarjonnan varaan voisi rakentaa vieläkin enemmän perustason toimintaa. Kirkkokalenterin juhliin ja tapahtumiin on luontevaa lisätä kutsu sekä ohjelmaa erityisesti perheille, lapsille tai nuorille.

Työyhteisön kannalta tärkeimmiksi toimintamalleiksi koettiin ystävällisyys, avoimuus vapaalle ideoinnille ja kokeiluille sekä tapahtumien tunnistettavat ja toistuvat rakenteet. Yksi vastaaja toi erityisesti esiin, miten jo olemassa oleviin tapahtumiin voi pienellä lisäpanostuksella lisätä kohderyhmälle kutsuvaa toimintaa kuormittamatta tarpeettomasti niin työntekijöitä kuin osallistujiakaan. Ikäryhmäkohdennettu toiminta on tärkeää, mutta myös samalla erityisesti perheiden kohdalla on kohdennus mielekästä pitää kyllin väljänä. Esimerkiksi pelkkä ruokailu tavallisen liturgian yhteydessä voi toimia vetovoimatekijänä perheellisille.

Tulevaisuuden näkymiä ja toiveita

Tulevaisuus työssä nähtiin hieman eri tavoin oletetusti vastaajan maantieteellisen sijainnin mukaisesti. Eräs vastaaja toivoi laajempaa toimintaa lasten ja nuorten määrän ollessa kasvamassa, kun taas toinen pohti toimintojen yhdistämistä naapuriseurakunnan kanssa kasteiden määrän ollessa laskussa.

Tämä tausta-ajatus vei myös toiveita eri suuntiin. Yksi vastaaja näki seurakunnan kasvavan ja siten toiveet kohdistuivat suurempaan osallistamiseen toimintaan joka ikäryhmässä:

Kukoistavaa ja yhteisöllistä matalan kynnyksen toimintaa, jossa olisi tekijöitä, eikä työ olisi srk:ssa muutamien työntekijöiden varassa. Seurakuntalaisia (myös nuoria) voisi olla mukana aktiivisesti vapaaehtoisina suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa ajatuksella, että jokaisella on jotain osaamista ja vahvuuksia, joita voisi jakaa muiden hyväksi ottaen huomioon, että vapaaehtoiset ikääntyvät ja uusia tekijöitä tarvitaan. Lapsi- ja nuorisotyö voisi olla avointa, monikielistä ja kulttuurisesti moninaista, jossa kaikilla on hyöä ja turvallinen olla omana itsenään. Lapsen oikeudet

ja lapsen etu olisivat näkyvästi läsnä, kun huomioidaan lasten ja perheiden hyvinvointi yhteiskunnassa. Voisiko palveluohjaus tulla osaksi lapsi- ja nuorisotyöntekijän työtä? (1)

Toinen vastaaja taas näki, että kirkon jäseneksi tullaan enemmän käännynnäisten ja kokonaisten perheiden liittyessä kirkkoon, jolloin toiveet asemoituvat kirkon opetuksellisen roolin vahvistamiseen. Perustyö nähtiin kuitenkin samankaltaisena ja tärkeänä toiminnan mittakaavasta huolimatta. Koulutustarve sekä seurakunnalliset rajat ylittävät tapahtumat tuotiin tässäkin osiossa tulevaisuudentoiveina esiin.

Johtopäätökset ja kehitysehdotukset

Vaikka otos oli varsin pieni, voidaan todeta, että lapsi-, nuoriso- ja perhetyöntekijöiden toimintaympäristö on monimuotoinen ja vaihteleva. Työn onnistuminen koettiin riippuvaiseksi työntekijän osaamisesta sekä oppimisesta, mutta myös puitteista ja mahdollisuuksista. Työn luonteen huomioon ottaen on luontevaa, että vastauksissa korostui yhdessä tekeminen ja läsnäolo. Konkreettinen tekeminen luo jatkuvuutta ja muodostaa me-henkeä ryhmän rakenteesta huolimatta.

Yli 15-vuotiaiden kohdalla todettiin, että nuorissa on potentiaalia erityyppiseen ja pitkäkestoiseenkin osallistumiseen seurakuntaan, mikäli tätä tuetaan jo lapsi- ja perhetyöstä alkaen. Nuorten kohdalla onnistumiset työssä edellyttää selkeitä käytäntöjä, joustavuutta ja konkreettista tukea (esim. ruoka, palkkaus ja kannustava ohjeistaminen).

Toiminnan kehittämisessä on huomioitava ikäryhmäkohteiset tarpeet.

Varhaiskasvatuksessa painottuvat vanhempien tukeminen sekä matalan kynnyksen kohtaamiset. Nuorisotyössä taas korostuvat ”kopin ottaminen” yksilöstä osana omaa ikäryhmäänsä. Työyhteisön kannalta koettiin erityisen tärkeäksi, että kasvatustyöntekijät pääsisivät tapaamaan sekä koulutuksen että epävirallisempien tapaamisten muodossa. Toiveet seurakunnan laajemmasta osallistumisesta heijastelivat tätä toivetta ja voidaan olettaa, että työntekijöiden välinen tiiviimpi yhteys heijastuu myös paikallistason työn ryhmäytymisessä ja mahdollistaa myös seurakuntarajojen ylittävän yhteistyön. Lisämateriaalin tarve erityistukea tarvitsevien kohdalla nousi esiin. Tätä materiaalia on olemassa muilta toimijoilta ja voidaan ajatella, että keskitetty materiaalipankki (Kirkon sivut/Ortodoksisto tms.) palvelisi useimpia toimijoita.

Kirkon perinteet ja jumalanpalvelukset ovat myös kasvatustyön tukiranka. Kirkon jo olemassa oleva tarjonta on vaivattomasti yhdistettävissä eri-ikäisille suunnattuun toimintaan – mikäli työnteon ilmapiiri kannustaa kokeiluihin ja työ koetaan edelleen kaikkien yhteiseksi. Toimintaa siis voi laajentaa sekä yksinkertaisesti lisäämällä kohdennettua ja yleistä toimintaa tai ”supistamalla” pienten resurssien kanssa työtä tekevien vastuuta jokaiselle ja joka kerta erikseen räätälöidystä toiminnasta. Työssä jaksamisen kannalta koulutus, vastuun mielekäs jakaantuminen ja ilmapiiri ovat avainasemassa.

Tulevaisuuden kannalta oli myönteistä, että työ koettiin perusteiltaan hyväksi ja tärkeäksi. Seurakuntien erilaiset toimintaympäristöt voivat ruokkia toisiaan, mikäli kanssakäymiselle luodaan enemmän tilaa. Kirkon jäsenmäärän kehittyessä eri tavoin ja monimuotoisemmin, on tärkeää ottaa huomioon sekä monikulttuurisuus että konkreettisen toiminnan puitteiden erilaisuus seurakuntakohtaisesti.

Kehitysehdotukset tiivistettynä:

Koko seurakunnan lapsi- ja nuorisotyövastuun jakaminen

- Työ ei saa jäädä vain yhden työntekijän harteille – yhteinen vastuu lapsi-, nuoriso- ja perhetyöstä kuuluu koko henkilöstölle osana kirkon perustehtävänä.

Tukirakenteiden selkiyttäminen nuorten osallistumiselle

- Panostetaan työsopimusten, palkanmaksun ja ohjeistusten selkeyteen sekä toiminnan joustavuuteen koulun ja harrastusten rinnalla.

Lisää tukea pienten lasten perheille

- Tarjotaan kohtaamispaikkoja ja keskustelumahdollisuuksia kasvatuskumppanuuden hengessä.

Kerho- ja toimintasisältöjen monipuolistaminen

- Leikin, liikunnan ja osallistavien toimintamallien lisääminen kerhoihin.
Lisämateriaalit avuksi erityistarpeisten kohdalla sekä toimintakulttuurin tueksi (esim. monikielisyys, kiusaaminen)

Resurssien vahvistaminen ja tiedon jakaminen

- Järjestetään lisää koulutuksia ja epämuodollisia kohtaamisia työntekijöiden välillä.

Vahvistetaan kirkon tapahtumien perustoimintaa

- Kirkollisiin juhliin lisätään lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja elementtejä.

Kannustetaan yhteisöllisyyteen ja vapaaehtoisuuteen

- Mahdollistetaan vapaaehtoisten osallistuminen suunnitteluun ja toteutukseen.
- Arvostetaan jokaisen osaamista ja tuetaan uusien toimijoiden mukaan tulemist.

Laajennetaan näkökulmaa moninaisuuteen

- Tehdään lapsi- ja nuorisotyöstä avoimempaa, kulttuurisesti moninaisempaa ja turvallisempaa kaikille.

Yhteenveto ja kehitysehdotukset

Selvitys toi esiin kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyön heikkouksia ja vahvuuksia. Osana muuttuvaa yhteiskuntaa kirkon perhetyö nähdään arvokkaana, mistä kertoo esiin tullut sekä asiakkaiden että työntekijöiden kaipausta sen pariin. Perhetyö näyttäytyi merkityksellisenä jatkumon luojana ortodoksiselle identiteetille sekä välittömämpänä apuna tukiverkon ja sosialisaation rakentajana. Nuorten kohdalla on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, miten kirkko voi mahdollistaa mahdollisimman kattavan jatkumon perhetyöstä aikuiseen kirkon jäsenyyteen.

Yhteiskunnallinen ja uskonnollisen identiteetin polarisaatio näkyi tuloksissa kokemuksina alueellisesta epätasa-arvosta sekä avoimissa vastauksissa tiettyinä henkisenä ja hengellisenä uskonnollisen arvomaailman jakaantumisenä. Samalla ortodoksisuuden yhdistävää voimaa tuotiin esiin erityisesti nuorten kokemuksissa sekä perheiden näkemyksissä siitä, että monipuolinen ja myös monikielinen toiminta loivat osaltaan paikallista ortodoksista elämännäkyä osana maailmanlaajuista ortodoksista kirkkoa. Polarisaation sekä taloudellisen ja alueellisen epätasa-arvon ongelmien ratkomisen ja lieventämisen on nähtävä osana kirkollista lapsi- nuoriso- ja perhetyötä jo kirkon yhteiskuntavastuun näkökulmasta.

Selvityksen tulosten kehitysehdotukset koottuina

1. Toiminnan saavutettavuuden ja alueellisen tasa-arvon parantaminen

- Lisää tapahtumia erityisesti viikonloppuihin, perheiden aikatauluihin sovitettuna.
- Kuljetusmahdollisuuksia ja hajaseuduille sovitettua toimintaa.

- Mahdollisuus osallistua myös muiden seurakuntien tapahtumiin, tarvittaessa tiedotusta parantamalla.
- Tukea vapaaehtoistoiminnan kautta paikallisesti nousevaa omaehtoista toimintaa.

2. Monikielisyyden ja kulttuurisen monimuotoisuuden huomioiminen

- Tarjontaa on oltava useammalla kielellä, ja kuitenkin samalla kussakin paikassa sopivin ja perustellulla tavalla, jolla myös muunkieliset ovat tervetulleita.
- Yhdenvertaisuuden edistäminen sekä sensitiivisyys monikulttuurisuuteen ja seksuaalivähemmistöihin liittyvissä kysymyksissä.

3. Matala kynnyks ja kutsuva ilmapiiri

- Toimintaa ilman pitkäaikaista sitoutumista.
- Tervetulotoivotukset eri elämänvaiheissa, erityisesti uusille perheille.
- Lisää perhepapin tai ”kirkkokaverin” kaltaisia henkilökohtaisia kontakteja. Erityisesti haja-asutusalueilla läsnäolo ja kirkon työntekijän mukanaolo.
- Toiminnan järjestäminen ja sovittaminen myös niille, joilla on heikompi siteet kirkkoon tai osallisuuden muodot voivat olla erilaiset.

4. Hengellisen kasvatuksen integrointi arkeen

- Ortodoksisen uskon ja perinteen selkeä läsnäolo tapahtumissa – esimerkiksi kysymystuokiot papin kanssa tai raamattukerhot.
- Pyhäkoulutoiminnan kehittäminen ja jumalanpalvelusten osittainen nivominen perheystävälliseen ohjelmaan.
- Mahdollisuus käsitellä uskoa osana arkea, ja ohjaaminen erilaisesta tietotasosta kiinnostuneet sopivaan toimintaan, esim. kuoroon, ikonimaalaukseen, ortodoksiapiireihin jne.

5. Viestinnän ja tiedottamisen kehittäminen

- Selkeät, ajoissa julkaistut tapahtumakalenterit ja viestintäkanavat.
- Yhteistyö koulujen ja uskonnonopetuksen kanssa.
- Sosiaalisen median mahdollisuuksien hyödyntäminen erityisesti nuorten tavoittamisessa.

6. Työntekijöiden tukeminen ja yhteistyö

- Koko seurakunnan henkilöstön yhteinen vastuu lapsi- ja nuorisotyöstä – ei vain yksittäisten työntekijöiden harteilla.
- Lisää koulutuksia, vertaistukea ja epämuodollisia kohtaamisia työntekijöiden kesken.
- Yhteinen materiaalipankki erityistarpeisiin (esim. nepsy, kiusaamisen ehkäisy, monikielisyys).

7. Nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen lisääminen

- Nuoret mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan kaikkea sekä oman näköistään toimintaa.
- Nuorisotyön jatkumon turvaaminen leireistä kerhoihin ja juhlapyyhiin.
- Erityistä tukea tarvitaan 15+ -ikäryhmän sitouttamiseen kirkolliseen elämään

Liite: Perhekyselyn kyselylomake suomeksi

Kysely lapsiperheille seurakunnan toiminnasta (julkaistaan ONL:n ja ort.fi kanavissa)

Suomen ortodoksisen kirkon kirkolliskokous päätti kirkon lapsi-, nuoriso- ja perhetyön selvityksen tekemisestä marraskuussa 2024. Tehtävänä on lapsi-, nuoriso- ja perhetyön linjausten ja tulevaisuuden näkymien selvittäminen. Selvitystyö annettiin kirkon kasvatus- ja koulutuspäällikön tehtäväksi.

Tämä kysely liittyy selvityksen lapsiperheitä koskevaan osioon.

Tässä kyselyssä lapsiperheen määritelmä on tilastokeskuksen määritelmän mukaisesti seuraava: "Lapsiperhe on perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi." Myös perheet, joiden alle 18-vuotias/vuotiaat lapset eivät asu kotona, tai asuvat osan aikaa kotona, voivat luonnollisesti vastata kysymyksiin.

Kysymykset on laadittu yhteistyössä Ortodoksisten nuorten liitto ONL ry:n ja TT Ari Koposen kanssa.

Antamanne vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Lisätietoja kyselystä antaa kasvatus- ja koulutuspäällikkö Antti Räsänen

antti.rasanen@ort.fi

Tutkimuslupa:

Annan luvan vastausten käsittelyyn osana lapsi-, nuoriso- ja perhetyön selvitystyötä

Rasti ruutuun

Annan luvan vastausten käsittelyyn aiheeseen liittyvässä myös muussa ammatillisessa tai akateemisessa tutkimus- ja selvitystyössä.

Rasti ruutuun

Taustatiedot:

Perheemme käsittää:

aikuisia lukumäärä.

lapsia:

0–6 vuotiaita lukumäärä

7–12 vuotiaita lukumäärä

13–18 vuotiaita lukumäärä

Asuuko perhe seurakunnan/kappeliseurakunnan/toiminta-alueen
keskuspaikkakunnalla tai sen välittömässä läheisyydessä*
keskuspaikkakunnan ulkopuolella**

* Keskuspaikkakunnalla asumiseen kuuluu usein se, että kaikki tarvittavat palvelut (esim. kaupat, koulut, terveydenhuolto) ovat kävely- tai lyhyen matkan päässä.

**keskuspaikkakunnan ulkopuolella asumisessa palvelut voivat olla harvemmassa, ja niiden saavuttaminen voi vaatia pidempiä matkoja, usein autoa tai julkista liikennettä. Esimerkiksi maaseutualueilla, kylissä tai haja-asutusalueilla, joista on yleensä pidempi matka keskuspaikkakunnan palveluihin.

Nykyinen toiminta:

Millaisiin ortodoksisiin lapsi- ja perhetoimintoihin olette osallistuneet? (voi valita haluamansa määrän)

perhekerho

lastenkerho

askartelutalkoot

retket

leirit

muskari

lasten- tai nuorten kuoro

lasten/perhepäivät

jumalanpalvelukset

pyhäkoulu/liturgiakerho

muut kerhot ja tapahtumat

ponomarikerho

partio

Ortodoksisten nuorten liitto ONL ry:n leirit ja tapahtumat

Seurakunnan kristinoppikoulu/ -leiri

Ortodoksisten nuorten liitto ry:n kristinoppikoulu/ -leiri

Valamon luostarin ja -opiston leirit ja tapahtumat

Puroniemen ystävät ry:n tai muun yhdistyksen leirit ja tapahtumat

Muu, mikä?

avoin kysymys:

Mitkä nykyisistä toiminnoista koette erityisen hyviksi ja miksi?

Avoin vastaus

Toiveet ja kehitysideat:

Millaisia perhetoimintoja toivoisitte seurakunnaltanne ja kirkolta tulevaisuudessa?

Avoin vastaus

Onko seurakunnan perhetoiminnassa mielestänne kehittämisen varaa?

ei ole, olen täysin tyytyväinen toimintaan

ei ole, olen jokseenkin tyytyväinen

En osaa sanoa

On kehittämisen varaa jonkin verran

Kehittämisen varaa on paljon

Halutessasi voit kertoa lisää:

Millaista tukea tai resursseja toivoisitte seurakunnalta perhearjessanne?

Avoim vastaus

Millaisia tapahtumia toivoisitte kirkon yhteistyökumppaneilta ja muilta toimijoilta (kuten ONL ry., Valamon luostari ja -opisto, muut toimijat)

Avoim vastaus

Avoimet kysymykset:

Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin liittyen seurakunnan / kirkon perhetoimintaan?

Avoim vastaus

Kiitos vastauksistanne! Tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään Suomen ortodoksisessa kirkossa perhetoiminnan kehittämiseen.